

A fajok arányának alakulása az utolsó tíz év erdősítéseiben

Dr. S A L I E M I L

Az erdőgazdasági termelés egész folyamatában érvényesítenünk kell azokat az irányelveket, amelyek az egyes fajok által elfoglalt terület megfelelő kialakítására irányulnak. Ezek az elvek mindannyiunk előtt ismeretesek: a népgazdaság faanyaggal való jobb ellátása érdekében előtérbe kell helyeznünk az értékes fajokat és vissza kell szorítanunk a kevésbé értékeseket. A helyes célt már az erdőtelepítésben, illetve a felújításban, ezt követően a tisztításokban, majd a gyérítésekben, végül a véghasználatban is szem előtt kell tartanunk.

A cél felé — természetesen a termőhelyadta korlátokon belül — a legerőteljesebben elsősorban az erdőtelepítésben, másodsorban az erdőfelújításban haladhatunk, minthogy ezekben a legnagyobb a lehetőségünk arra, hogy a termőhelynek megfelelő legértékesebb fajajt, illetve fajajokat tegyük a létesítendő faállomány gerincévé. A tisztításokban már korlátoz bennünket a meglévő fiatalos elegyaránya, de számos esetben mégis adódik mód arra, hogy az elegyarányon jelentősen változtassunk. Jobban szűkül ez a kör a gyérítésekben. A véghasználatokban leggyakrabban már csak negatív eszközünk van: nem termeljük ki idő előtt az értékes fajajból álló faállományokat, hogy a népgazdaságot folyamatosan elláthassuk a feltétlenül szükséges választékokkal, ugyanakkor nem tartózkodunk attól, hogy a kevésbé értékes faállományok helyét szabadabbá tegyük rövidebb vágáskorban való kitermeléssel az értékesebbek számára.

Ez alkalommal inkább azt vizsgáljuk, *hogyan közeledtünk fajajpolitikai céljaink felé az erdőtelepítésben és erdőfelújításban az utolsó tíz esztendő folyamán.*

Vizsgálódásunkhoz az erdőrendezési felügyelők által megadott 1958. évi fajajstatisztikai jelentések országos összesítőjét használtuk fel. Eljárásunkban több nehézség adódott és feltételezéshez is kellett folyamodnunk. Mindezek ellenére azonban előre leszögezhetjük, hogy a kapott adatok és következtetések általánosságban helytállóak, vagyis a számok helyesen tükrözik a valóságot és így a következtetések figyelembevételével helyesebb irányba terelhetjük munkánkat.

Az egyik nehézség abból adódott, hogy a felhasznált fajajstatisztika közel tíz évi számbavétel eredményeit tartalmazza, tehát az adatok nem egy időpontra, nem ugyanarra az évre vonatkoznak. Ennél az oknál fogva meg kell elégednünk azzal, hogy az 1—10 éves korosztály adatai elsősorban a tendenciát érzékeltetik. További nehézséget jelentett az, hogy a fajok területi megoszlására vonatkozó elgondolásaink, azaz az egyes fajok országos elegyarányának kialakítását célzó számadataink valamennyi korfok összevont jellemzőit tartalmazzák. Ezt a nehézséget azzal a feltételezéssel kellett áthidalnunk, hogy az 1—10 éves korosztály adatait — a fajajra nézve átlagosnak tekinthető vágásérettségi kor alapján — átszámítottuk a fajaj valamennyi várható, illetve kívánt korfokára. Így megkaptuk, milyen országos elegyarány alakulna ki akkor, ha az erdőtelepítésben és felújításban tartósan követnénk olyan fajajpolitikát, amilyent az összesítő 1—10 éves korosztályra mutat.

Meg kell még említenünk azt a problémát, hogy a célkitűzések a fajajmegoszlásra nézve százalékosak, ugyanakkor azonban a telepítések révén az erdőterület növekszik. Ennek az a következménye, hogy a tervezett és a való-

ságban kialakult elegyarányszázalékok változása nem ad minden esetben egyértelmű útmutatást a helyes megítéléshez. Ezért a százalékos változáson felül a területadatok hektárban kifejezett és feltételezett változását is fel kellett használnunk.

A vizsgálódást az állami erdőgazdaságok gondjára bízott állami és kezeleses erdők elsölegesen fa- (növedék)-termelésre kijelölt erdőrészleteire terjesztettük ki.

A felhasznált alapadatokat és számításokat a táblázat tartalmazza. Bővebb magyarázatot mindössze a 9. rovat kíván. Az itt található adatokat úgy kaptuk meg, hogy az 1—10 éves korosztály megfelelő területadatának tizedét megszoroztuk az átlagos vágásérettségi korrall. Ezen a módon jutottunk ahhoz a területadathoz, amelyet az 1—10 éves korosztályban szereplő fafajösszetétel tartós alkalmazásával kapnánk. A 10. rovat a 9. rovatban szereplő területi adatok százalékos megoszlását mutatja.

Megállapításaink a táblázat levezetései alapján a következők:

A kocsányostölgy szálerdőkben nagy százalékos és egyben területi növekedés tapasztalható. A növekedés mindkét vonatkozásban közel kétszeres. Ugyanennek a fafajnak a sarjerdői csak viszonylag fogynak, területük valójában kis mértékben növekszik.

Kocsánytalantölgyben mind a szálerdők, mind a sarjerdők alakulása egyértelműen jónak mondható: a szálerdők területének kétszeresre való növekedése, a sarjerdők területének majdnem a háromnegyedére való csökkenése tapasztalható.

Bükkben mind a mag-, mind a sarjeredetű állományok területe az 1—10 éves korosztály alapján kevés. A mageredetű bükkösök területének csökkenése — bár ez egyelőre nem jelentős — figyelmeztető. Ugyanakkor számolnunk kell azzal, hogy a bükk-fiatalosok szinte kizárólag természetes felújítás eredményei, s így az elegyarány helyes irányba való szabályozása a nevelővágások feladata.

Az akácállományok területe, elősorban a sarjeredetűeké, kis mértékben — célkitűzéseinknek megfelelően — fogyott.

Csertölgyben a szálerdők területe csak viszonylag csökkent, valójában az abszolút területe erősen nőtt. Célkitűzéseinknek ezen a téren nem feleltünk meg. A csertölgy-sarjerdők fogyása helyes tendenciát mutat.

A gyertyán aránya és területe — elgondolásainknak megfelelően — csökken. A gyertyánt egyre céltudatosabban használják fel erdőgazdaságaink, s csak ott tűrik meg, ahol jelenléte szükséges.

A magaskőrís területe és aránya növekszik. Célszerű volna részletes vizsgálatot végezni annak megállapítására, hogy ez mit jelent a „kőrísveszély” szempontjából és mennyiben adódik az elegyítésre felhasznált kőrísfajták hányadából.

Az egyéb kemény lombos fafajok területének közel a kétszeresére való növekedését tapasztaljuk. Ez minden bizonnyal az elegyítéshez felhasznált fafajok terjedését mutatja.

Az éger, a hárs és a nyír kevés változást mutat a korábbi állapothoz képest.

A nemesnyár területének és arányának növekedése világosan mutatja a népgazdasági érdekek érvényesítését. Valójában a tendencia a számszerűen ma érzékelhető képnél még erősebb, minthogy a nemesnyarak elterjesztése inkább csak az utóbbi években folyt, nem pedig az egész évtizedben. Az 1—10 éves állományokban ma érzékelhető kép a telepítés, illetve a felújítás terület-

1	2	3	4	A fajjal által elfoglalt terület		7	8	9	10	V á l t o z á s			
				5	6					11	12	13	14
Fajjal	Eredet	összesen		az 1—10 éves korosztályban		% az 1—10 éves korosztályban	Átl. vágás éretts. k.	5,8 10	% a 9. rovaton belül	10. r. — 4. r. %-ban		9. r. — 3. r. ha.-ban	
		ha	%	ha	%					+	—	+	—
kSt	m	76 448	8,21	22 680	2,44	11,12	90	204 120	16,07	7,86	—	127 672	—
	s	16 055	1,72	2 558	0,27	1,25	70	17 906	1,41	—	0,31	1 861	—
kFt	m	60 444	6,49	12 736	1,37	6,24	110	140 096	11,03	4,54	—	79 652	—
	s	96 650	10,38	9 730	1,01	4,77	80	77 840	6,13	—	4,25	—	18 816
B	m	63 062	6,77	5 472	0,59	2,68	110	60 192	4,74	2,03	—	—	2 870
	s	17 803	1,91	807	0,09	0,40	75	6 052	0,48	1,43	—	—	11 751
A	m	52 652	5,66	16 342	1,75	8,01	30	49 026	3,86	1,80	—	—	3 626
	s	93 864	10,05	35 114	3,77	17,21	25	87 785	6,91	3,17	—	33 133	6 079
Cs	m	95 667	10,27	15 158	1,63	7,43	85	128 800	10,14	0,13	—	—	22 317
	s	72 451	7,78	7 713	0,83	3,78	65	50 134	3,95	3,83	—	—	4 624
Gy	m	47 044	5,05	5 656	0,61	2,77	75	42 420	3,34	1,71	—	—	12 773
	s	51 201	5,50	5 912	0,63	2,90	65	38 428	3,03	2,47	—	—	—
mK	m, s	17 370	1,87	4 507	0,48	2,21	80	36 056	2,84	0,97	—	—	18 686
	m, s	33 358	3,58	10 850	1,17	5,32	60	65 100	5,13	1,55	—	31 742	—
E. k. l.	m, s	11 371	1,22	2 284	0,25	1,12	50	11 420	0,90	0,32	—	49	—
	m, s	8 670	0,93	1 273	0,15	0,62	60	7 638	0,60	0,33	—	—	1 032
NYI	m, s	3 404	0,37	605	0,07	0,30	50	3 025	0,24	0,13	—	—	379
	m, s	16 753	1,80	8 560	0,92	4,20	30	25 680	2,02	0,22	—	8 927	—
E. l. l.	m, s	26 209	2,81	8 505	0,92	4,18	30	25 515	2,01	0,80	—	—	694
	m	70 759	7,60	27 517	2,95	13,49	70	192 619	15,17	7,57	—	121 860	—
Fenyők	m	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen:		931 241	100,00	203 974	21,90	100,00	—	1 269 852	100,00	22,71	22,71	423 572	84 961

hányad szerinti elegyarányát mutatja és a nemesnyárasokban levő egyéb fafajok területhányadát vágásérettségi korra a nemesnyárok foglalják el. Az egyéb lágylombos fafajok területében és arányában kis mértékű csökkenés tapasztalható. Feltehető azonban, hogy a fűzek helyét — mert ott főleg ezek szerepelnek — az esetek nagy részében a nemesnyárok foglalták el.

A fenyőállományok területének növekedése a várakozásnak megfelelő mind abszolút, mind viszonylagos mértékben. Valószínű azonban, hogy a számításnál kapott értéket nem az ötvenes évek elején tapasztalt túlzások folytatásával, hanem a más fafajjal nem erdősíthető, s a mezőgazdaság szocialista átszervezése során nekünk juttatott nagykiterjedésű, silány homokterületek fenyesítésével érjük el.

Célszerűnek mutatkozik annak megvizsgálása is, hogyan alakult a sarjerdők területe és aránya az 1—10 éves korosztályban. A munkánkhoz itt felhasznált fafajstatisztika a hat legfőbb lombos fafaj valamennyi korfokára 37,37%-ot mutat a sarjerdők arányára és ugyanezek területére 347 850 hektárt. A várható alakulást a 21,91% és a 278 145 hektár fejezi ki. A változás tehát feltétlenül a helyes irányba való eltolódást jelzi és erdőgazdaságaink ilyen irányú erőfeszítéseinek eredményességét bizonyítja. Mindezek az eredmények következetes és céltudatos nevelővágásokkal tovább gyarapíthatók.

Összefoglalva: Fafajstatisztikánk az utolsó tíz év erdősítési munkájában a fafajok és ezek eredet szerint való megoszlása tekintetében mind a hiányosságokat, mind a jó eredményeket regisztrálja. A hiányosságok közt szerepel a kocsányostölgy sarjerdők és a csertölgy szálerdők területének növekedése, valamint a bükk szálerdők területének — remélhetőleg átmeneti — visszasesése. A többi adat általában kedvező irányú fejlődésről ad számot. Alapvetően tehát a munkák eredményessége a jellemző. A még tapasztalható hiányosságok megszüntetésének módjai ismeretesek, s következetes és szívós munkával néhány év alatt a ma még hiányosságot mutató területeken is érvényesíthetjük célkitűzéseinket.

Az erdőművelés új elszámolási rendje

BÉKY ALBERT

Erdőgazdasági szakembereinket már több éve foglalkoztatta az erdőművelés elszámolási és adminisztrációs rendjének kérdése. Vitáztak felette, javaslatokat tettek a módosításra, egyben azonban mindenki megegyezett: abban, hogy valami egységes újat kell kialakítani. A felszabadulás után az erdőgazdálkodásban fokozatosan nagyobb és nagyobb jelentőségűvé vált a művelés. A fejlődés ütemét a népgazdaság teherbíróképessége szabta meg. Ahogy nagyobb költségkeretet kapott az erdőgazdálkodás, úgy emelkedett az erdősítési, erdőművelési munka mennyisége. De emellett, ezzel párhuzamosan nagy volt a szakmai fejlődés is.

A gyorsütemű fejlődés megkívánta a folyamatos intézkedések, utasítások kiadását. Ezek a maguk idejében helyes irányt szabtak meg, nem alkottak azonban egységes rendszert. Nem volt megnyugtató a tervezés és nyilvántartás, nem lehetett teljes bizonyossággal megállapítani, hogy évenként hogyan áll az erdőfelújítás, erdőtelepítés és mennyi a fennálló erdősítési kötelezettség. Az erdőgazdálkodás alapját képező üzemtervekkel sem volt meg a kívánt szoros kapcsolat. Az adminisztráció mind nagyobbra duzzadt, de a szakszerűség kívánalmait mégsem elégítette ki a kialakult rendszer. Az erdőgazdálkodás az erdőművelési ráfordítások ellenében nem számolt el azok végleges eredményével, mert az eddigi elszámolási rend nem a termelő munka eredményét értékelte, hanem csak maga a felhasznált költség jelent megtermelési értéként.